

ISTRAŽIVANJE

ZAPOŠLJIVOST MLADIH U CRNOJ GORI

Projekat finansira
Evropska unija

Ministarstvo
javne uprave

MREŽA ZA
OMLADINSKI
AKTIVIZAM
Crne Gore

ZAPOSLE
ODMAH!
MREŽA ZA OMLADINSKI AKTIVIZAM CRNE GORE

ZAPOŠLJIVOST MLADIH U CRNOJ GORI

Izdavač

Mreža za omladinski aktivizam Crne Gore

Za izdavača

David Vukićević, predsjednik

Autori

Sofija Kirsanov
David Vukićević

Dizajn

Sofija Kirsanov

Štampa

Fotografika

Tiraž

50

Projekat finansira
Evropska unija

Ovaj dokument je napravljen uz finansijsku podršku Evropske unije i Ministarstva javne uprave Crne Gore. Sadržaj ovog dokumenta je isključiva odgovornost Mreže za omladinski aktivizam Crne Gore i ni pod kojim okolnostima se ne može smatrati odrazom stava Evropske unije ili Ministarstva javne uprave Crne Gore.

ZAPOŠLJIVOST MLADIH U CRNOJ GORI

Mreža za omladinski aktivizam Crne Gore
Januar 2023.

SADRŽAJ

Zapošljivost mladih u
Crnoj Gori

05

O PROJEKTU

06

O ISTRAŽIVANJU

07

DEMOGRAFSKE
KARAKTERISTIKE

08

KLJUČNI NALAZI

09

MIŠLJENJE O
ZAPOŠLJIVOSTI

18

POSLOVNO
ISKUSTVO MLADIH

23

NEET KATEGORIJA
MLADIH

26

ZAKLJUČCI I
PREPORUKE

27

KONTAKT I
PARTNERI

O projektu

Zapošljivost mladih u
Crnoj Gori

Istraživanje zapošljivosti mladih u Crnoj Gori iz njihove perspektive jedna je od aktivnosti projekta "Zaposli se odmah", koji realizuje Mreža za omladinski aktivizam Crne Gore, a koji ima za cilj poboljšavanje zapošljivosti mladih i olakšavanje prohodnosti ka tržištu rada.

U okviru projekta mladi prolaze kroz proces obuke i dobijaju priliku da se povežu sa adekvatnim poslodavcima, kod kojih obavljaju praksu, s ciljem sticanja znanja te unapređenja konkurentnosti na tržištu rada za lakše dobijanje posla.

Projekat "Zaposli se odmah" je finansiran kroz projekat „WB&T for EmploYouth - Podrška zapošljavanju mladih iz osjetljivih grupa“, koji implementiraju osnivačice Mreže Omladinski HUB: NVO Prima (Crna Gora), Fondacija Ana i Vlade Divac (Srbija), Youth Alliance Krusevo (Sjeverna Makedonija), Partners Albania - Centar za upravljanje promjenama i razvojem (Albanija) i Fondacija zajednice volontera (Turska).

Projekat finansira Evropska unija, a u Crnoj Gori kofinansira Ministarstvo javne uprave Crne Gore.

**ZAPOSL SE
ODMAH!**

MREŽA ZA OMLADINSKI AKTIVIZAM CRNE GORE

O istraživanju

Zapošljivost mladih u
Crnoj Gori

Istraživanje o stavovima mladih o njihovoj zapošljivosti u Crnoj Gori, te uslovima na radu, ali i iskustvima koja su ispitanici imali u poslovnom svijetu, sprovedeno je u periodu od 4. decembra 2022. godine do 4. januara 2023. godine, na uzorku od 220 ispitanika.

Prikupljanje podataka obavljeno je CAWI metodom (Computer Assisted Web Interviewing), putem ankete kojoj je pristup imala ciljna populacija. Uzorački okvir određen je koristeći tehniku probability sampling-a, tj. vjerovatnoće uzorka. Anketa je distribuirana putem kanala komunikacije kojima pristup imaju članovi naše ciljne grupe - mladi sa teritorije Crne Gore.

Ciljna populacija ovog istraživanja su državljani Crne Gore koji spadaju u kategoriju mladih, odnosno pojedinci starosti između 15 i 30 godina.

Uzorak je poststratifikovan na osnovu pola, regije, starosne grupe i nivoa obrazovanja.

Uzorkom su obuhvaćene sve tri regije na teritoriji Crne Gore.

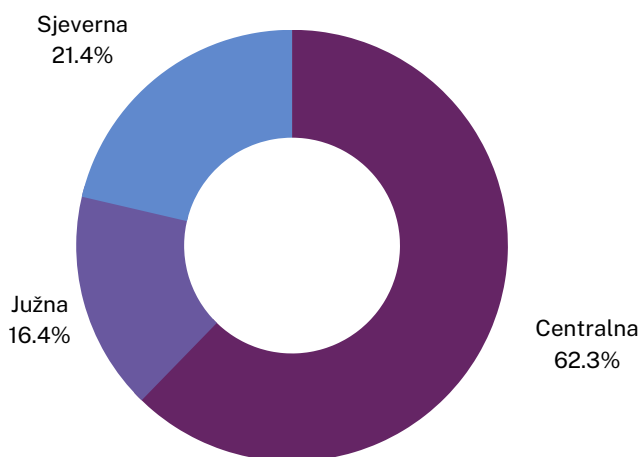
Uzoračka greška (za nivo povjerenja od 95% koji je primjenjen na sve rezultate) za pojave sa incidencom od 50% iznosi 3,05%. Greška za pojave sa incidencom od 5% iznosi 1,33%. Greška za pojavu sa incidencom od 15% iznosi 2,12%, greška za pojavu sa incidencom od 25% iznosi 2,57%, kod pojava sa incidencom od 35% iznosi 2,83%, dok kod pojava sa incidencom od 45% iznosi 2,95%.

Rezultati istraživanja, dobijeni statističkom i kognitivnom analizom dobijenih podataka, u kontekstu forme, prilagođeni su široj javnosti i donosiocima odluka, kako bi se oni efektivnije i lakše upoznali sa stanjem na polju zapošljivosti mladih u Crnoj Gori.

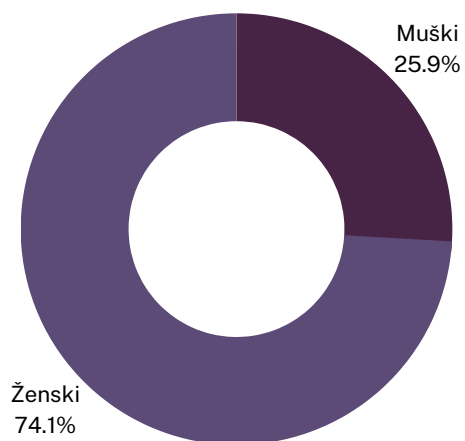
Demografske karakteristike ispitanika

Zapošljivost mladih u Crnoj Gori

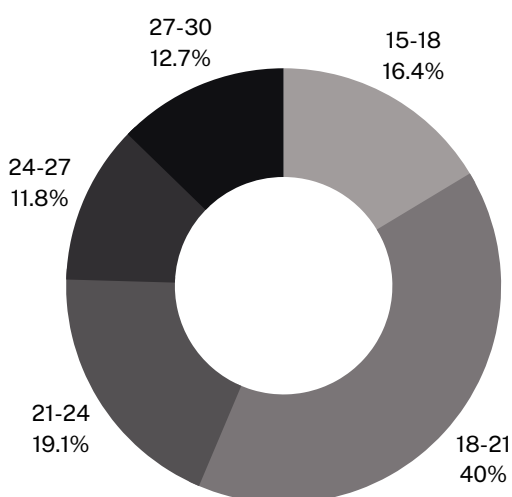
REGIJA

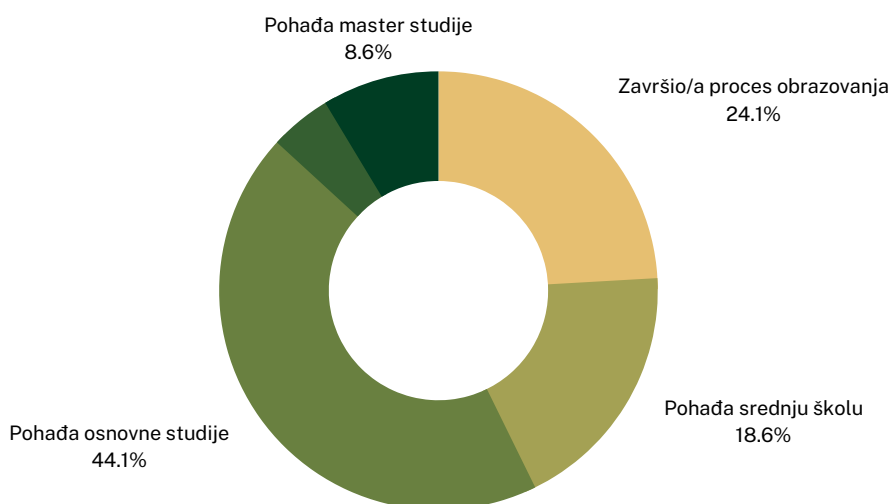
POL

STAROSNA KATEGORIJA

STADIJUM U OBRAZOVANJU

Ključni nalazi

Zapošljivost mladih u
Crnoj Gori

Statističkom obradom i analizom dobijenih podataka, njihovim upoređivanjem i sumiranjem, uz deduktivni proces zasnovan na prethodno urađenoj analizi konteksta, došli smo do brojnih nalaza od koji se sljedeći doimaju kao ključni:

01

59.5%

ispitanika okarakterisalo je pronalazak zaposlenja u Crnoj Gori kao nemoguć ili veoma težak.

02

5.9%

ispitanika smatra da ih je proces formalnog obrazovanja u potpunosti pripremio za tržište rada.

03

46.6%

ispitanika je nezadovoljno svojim položajem na tržištu rada.

04

84.6%

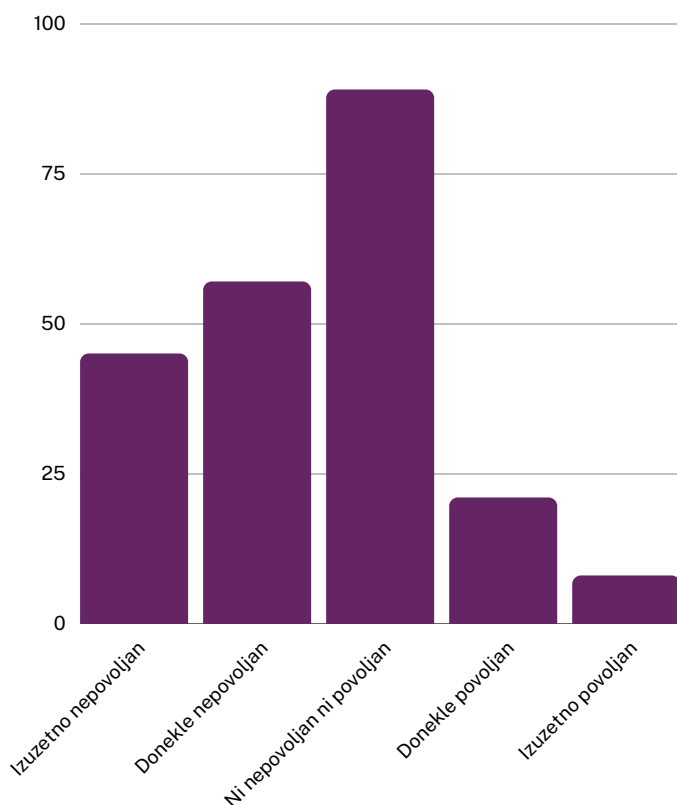
ispitanika je razmišljalo o tome da napusti Crnu Goru u potrazi za poslom.

Mišljenje o zapošljivosti

Sopstveni položaj na tržištu rada

Na osnovu sopstvenih kompetencija i generalnog stanja na tržištu rada, mladi ocjenjuju svoj položaj na tržištu rada kao osrednji. Ispitanici sa sjevera i juga su isto ocijenili svoj položaj, ocjenom 2.45, dok centralna regija ima blago veći prosjek sa ocjenom 2.54. Zabrinjavajuće je da bi čak 46.4% ispitanika svoj položaj na tržištu rada opisalo kao apsolutno ili donekle nepovoljan, nasuprot samo 13.1 % ispitanika koji bi ga okarakterisali kao apsolutno ili donekle povoljan.

Dok se većina starosnih grupa kreće oko pomenutog prosjeka (2.5), ispitanici starosti između 24 i 27 godina gaje pesimističnija osjećanja, ocjenjujući svoj položaj ocjenom 2. Ova starosna grupa je mahom završila svoje obrazovanje, ali i dalje nijesu imali vremena da ispune očekivanja poslodavaca na polju iskustva na sličnim ili istim poslovima, što je jedan od najčešćih zahtjeva na konkursima za posao.

Kako bi ocijenio/la svoj položaj na tržištu rada?
(grafikon)

2.5

prosječna procjena
sopstvenog položaja na
tržištu rada

13.1%

ispitanika bi svoj položaj
okarakterisalo kao
povoljan

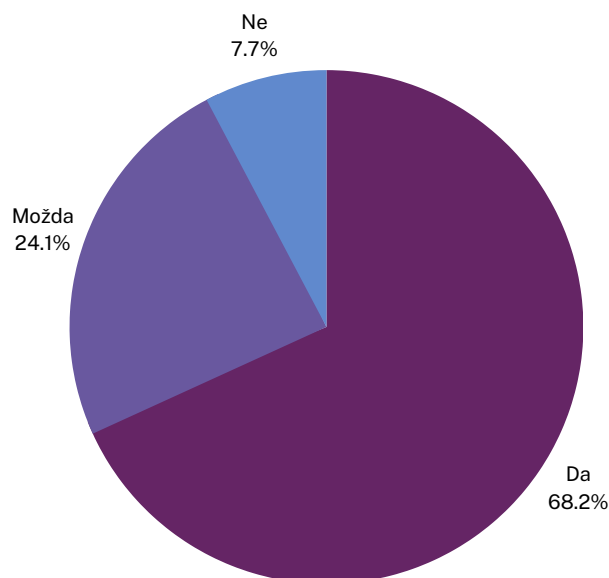
Mišljenje o zapošljivosti

Zapošljivost mladih u
Crnoj Gori

Želje mladih u sferi zapošljavanja

Uprkos tome što je većina ispitanika i dalje u procesu obrazovanja, i dalje su otvoreni za neki vid zaposlenja, što predstavlja ohrabrujuć podatak.

Da li želiš da se zaposliš u skorije vrijeme?
(grafikon)

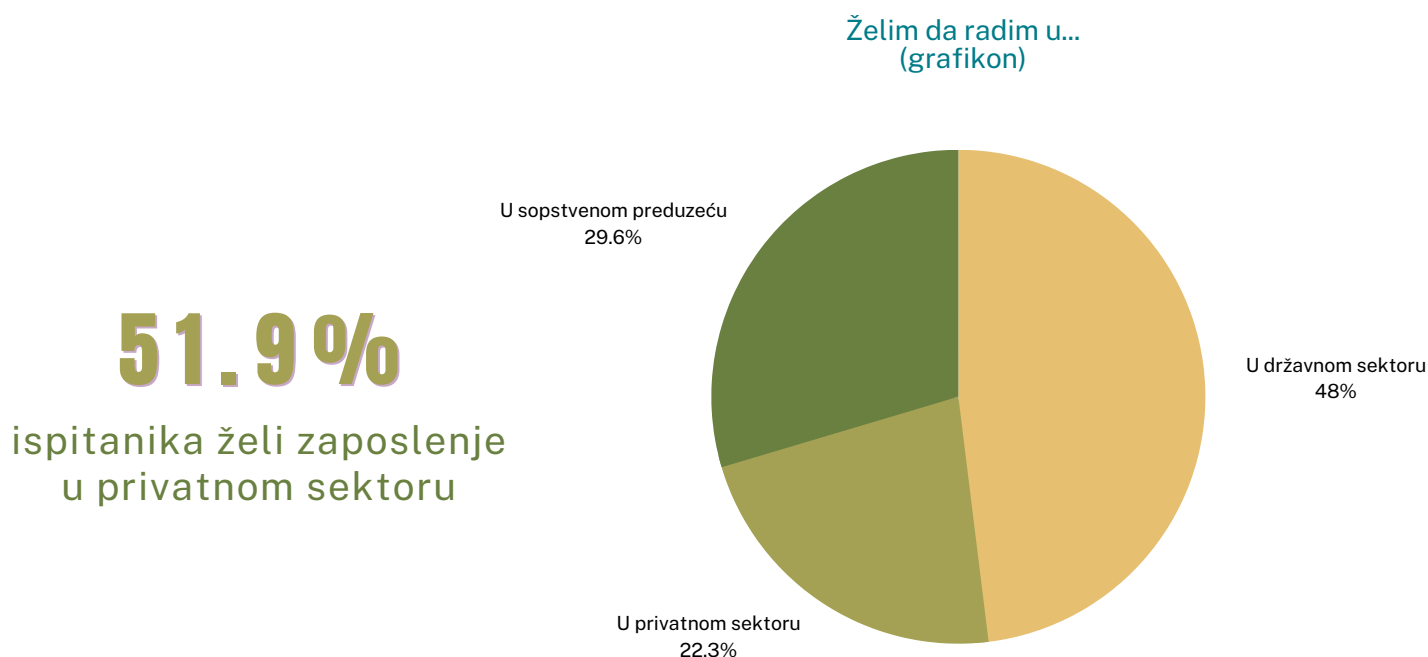
92.3%

ispitanika je otvoreno za
stupanje u radni odnos

Mišljenje o zapošljivosti

Želje mladih u sferi zapošljavanja

Trend zapošljavanja u birokratskom aparatu ne jenjava ni među mladom populacijom, ali raste želja za bavljenjem preduzetništvom. Stoga, država bi podsticanjem preduzetništva, subvencijama za mlade preduzetnike i posebnim kreditima mogla ohrabriti već zainteresovanu omladinu, ali i preusmjeriti dio mladih koji žele da rade u drugim sektorima na samostalan i kreativan preduzetnički rad.

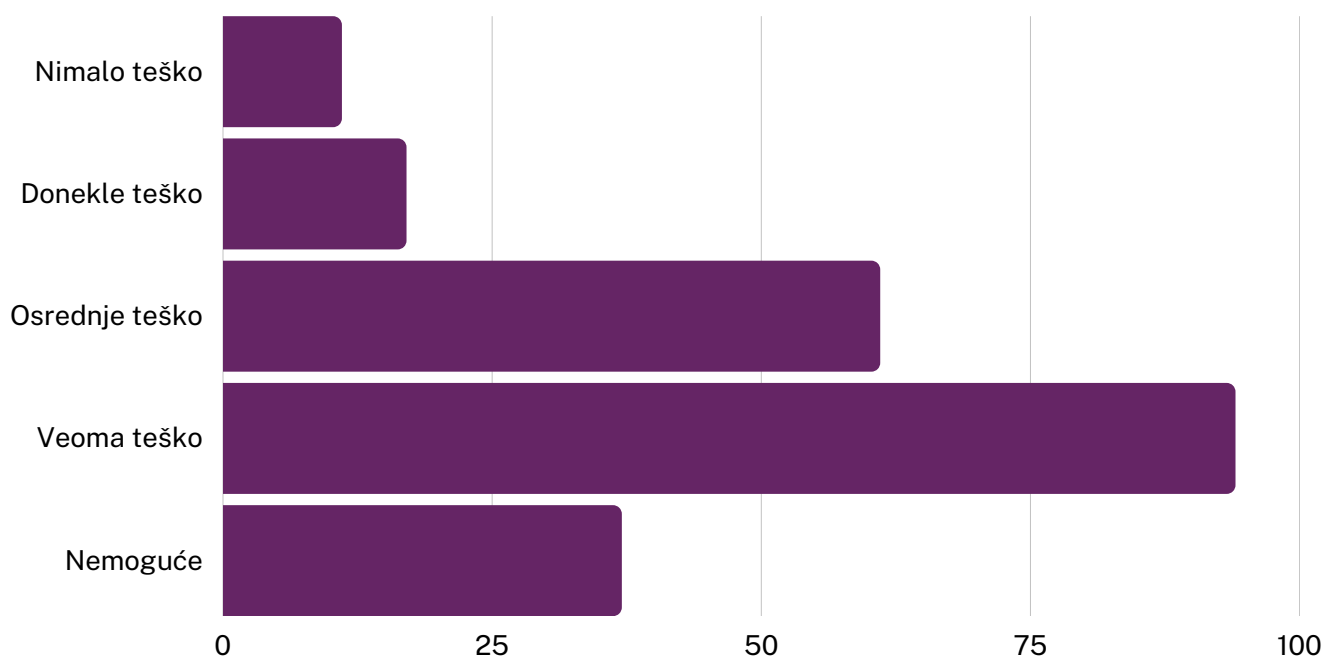

Najmlađa starosna grupa ispitanika (15-18 godina) je jedina koja nema jaku preferencu za poslovima u državnom sektoru, već preferira preduzetništvo. Primjetno je afirmisanje preduzetništva među tom generacijom na horizontalnom i na vertikalnom nivou, te ovaj trend treba nastaviti, jer se pokazuje kao uspješan.

Mišljenje o zapošljivosti

Stavovi o generalnoj zapošljivosti mladih

Generalni stav, bez obzira na pol, regiju, stepen obrazovanja i starost ispitanika, je da je osrednje teško pronaći posao u Crnoj Gori, dok je najfrekventniji odgovor, tj. vrijednost, da je veoma teško pronaći posao kao mlada osoba u Crnoj Gori, što u kombinaciji sa lošim uslovima na radu, izaziva odliv mlade radne snage iz Crne Gore.

Koliko je teško pronaći posao kao mlada osoba u Crnoj Gori?
(grafikon)

59.5%

ispitanika vjeruje da je veoma teško ili nemoguće pronaći posao u Crnoj Gori kao mlada osoba

5%

ispitanika smatra da mladi u Crnoj Gori nimalo teško dolaze do zaposlenja

Mišljenje o zapošljivosti

Zapošljivost mladih u
Crnoj Gori

Izazovi na tržištu rada

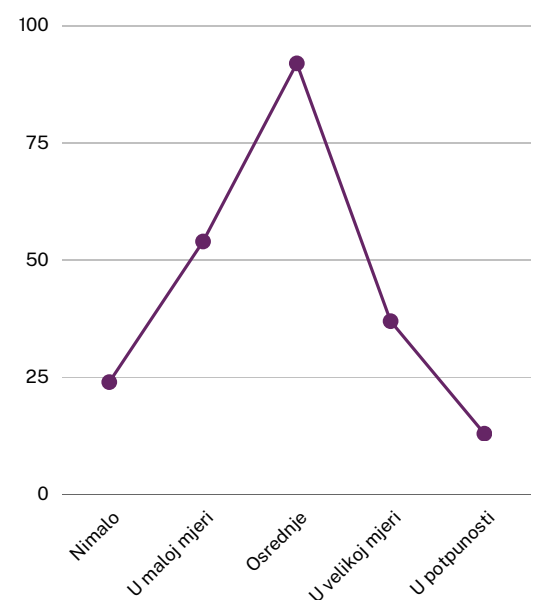
Izazovi na tržištu rada su evidentni, mnogobrojni i prepliću se, ali ispitanici kao ključne vide korupciju i nepotizam (30%), premalo prilika za zaposlenje (20.9%) i niske plate (19.1%).

Koji je, po Vašem mišljenju, najveći izazov na tržištu rada u Crnoj Gori?
(grafikon)

FORMALNO OBRAZOVANJE OSREDNJE (56,4%) PRIPREMA MLADE ZA TRŽIŠTE RADA

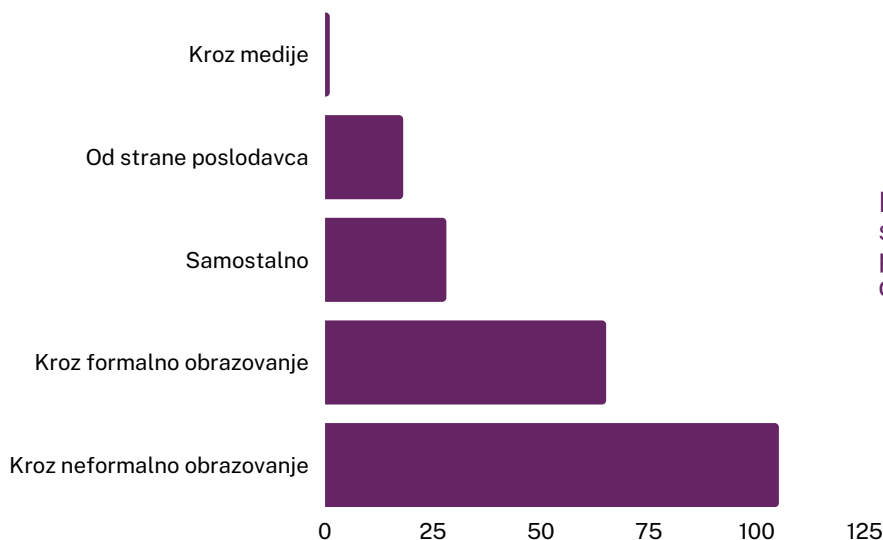
TEK 5.9% ISPITANIKA OSJEĆA SE U POTPUNOSTI
SPREMNO ZA TRŽIŠTE RADA ZAHVALJUJUĆI
FORMALNOM OBRAZOVANJU

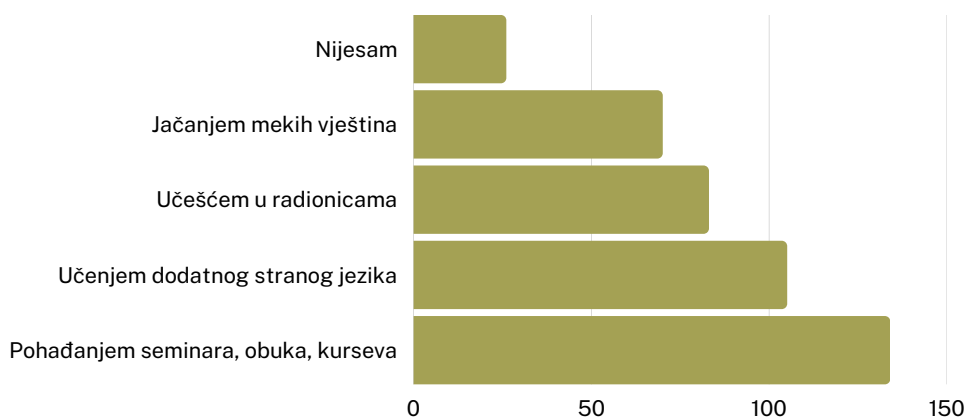
Mišljenje o zapošljivosti

Sticanje kompetencija

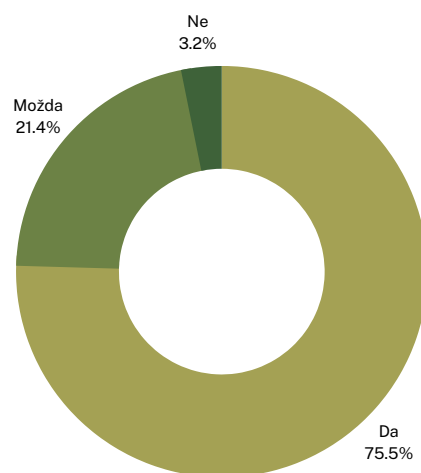
Iz prethodnog grafika, zaključuje se da formalno obrazovanje nije adekvatan, ili barem dovoljan medij za sticanje profesionalnih kompetencija. Mladi prepoznaju ovaj problem, te usmjeravaju svoju pažnju na neformalno obrazovanje, koje skoro polovina (47.7%) ispitanika vidi kao ključni vid sticanja dodatnih vještina potrebnih za zaposlenje. Impozantan dio ispitanika - njih 96.9% - je otvoreno za pohađanje dodatnih obuka, a većina mladih već pohađa razne seminare i obuke - čak 88.2% ispitanika.

Kako smatrate da pojedinac treba da stiče dodatne vještine (komunikacione, poslovne, rukovanje programima, i sl.) da bi pronašao (adekvatno) zaposlenje? (grafikon)

Na koji način ste unaprjeđivali vaše vještine? (grafikon)

Da li želiš da pohađaš dodatne obuke (neformalna edukacija) kako bi imao/la veću šansu da se zaposliš? (grafikon)

SAMO 3 OD 100

ISPITANIKA NE BI POHAĐALO DODATNE
OBUKE KAKO BI POVEĆALO SVOJU ŠANSU ZA
ZAPOSLENJE

84.1%

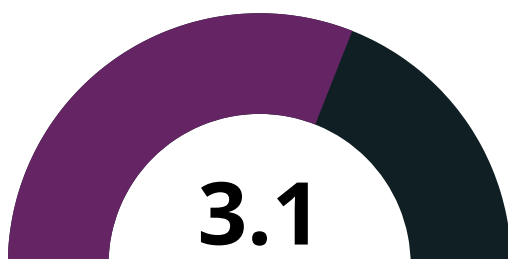
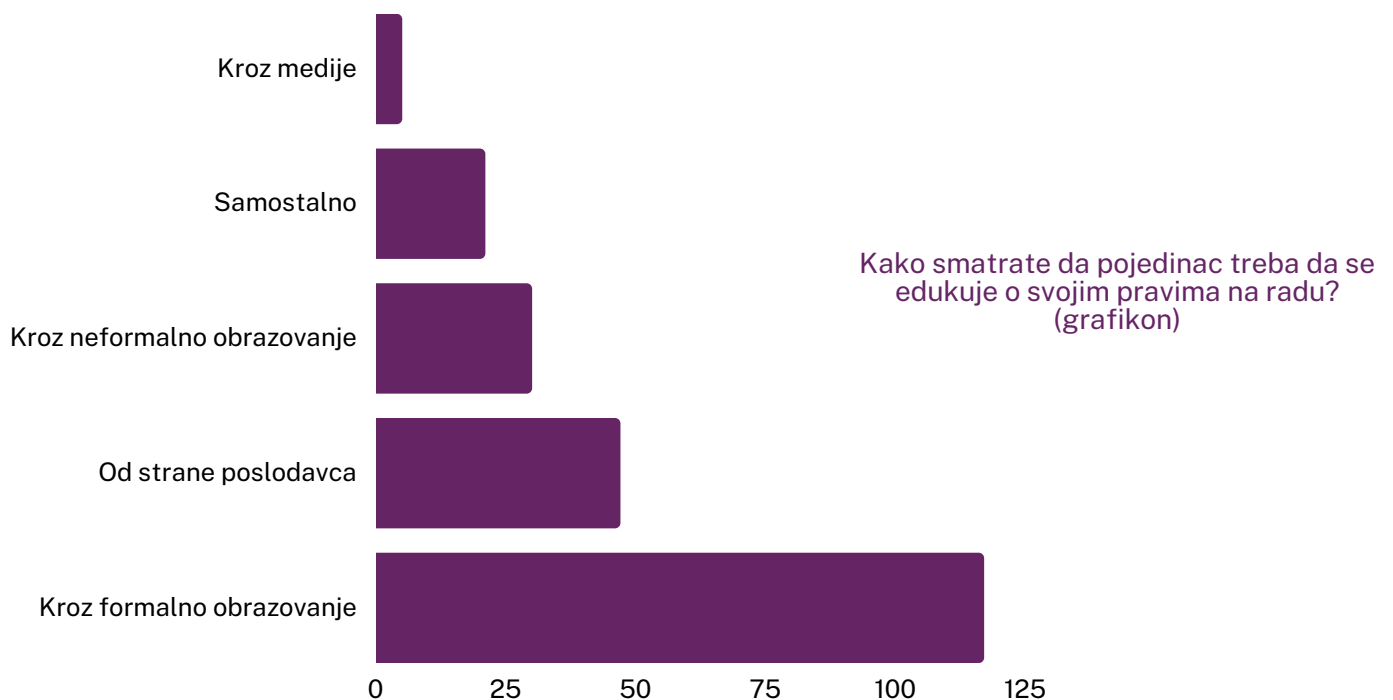
**ISPITANIKA JE
RAZMIŠLJALO O TOME
DA NAPUSTI CRNU GORU
U POTRAZI ZA POSLOM.**

Mišljenje o zapošljivosti

Zapošljivost mladih u
Crnoj Gori

Prava na radu i mladi

Iako rješenje za unapređivanje postojećih i sticanje dodatnih vještina i kompetencija od značaja za zaposlenje vide u neformalnom obrazovanju, ispitanici smatraju da je formalno obrazovanje ono koje u značajnom treba pružiti informacije mladima o njihovim pravima na radu, dok poslodavac treba proceduralno ispoštovati svoju ulogu pri zaposlenju, ali i radna prava mladih, o kojima bi oni, idealno, trebalo da su već informisani kroz proces formalnog obrazovanja.

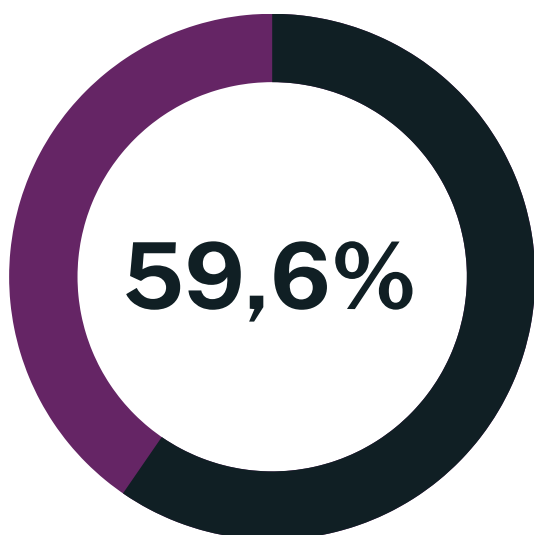
Na skali od 1 do 5, ispitanici svoje poznavanje prava na radu u prosjeku ocjenjuju kao **osrednje**.

Poslovno iskustvo mladih

Zapošljivost mladih u
Crnoj Gori

Prava na radu i mladi

Poznavanje osnova radnog prava, tj. prava koja uživaju na osnovu radnog odnosa, uslov je za zdrav i bezbjedan rad u životu svake osobe, ne samo mladih. Uprkos tome što mladi prepoznaju značaj radnog prava, ostaju uskraćeni za informacije o svojim pravima sa svih adresa, a pogotovo od strane poslodavaca, što dovodi do ilegalnog rada i nepoštovanja radnih prava mladih osoba u Crnoj Gori.

MLADIH PRI STUPANJU U RADNI ODNOS, NIJE BILO OBAVIJEŠTENI O SVOJIM RADNIM PRAVIMA OD STRANE POSLODAVCA.

56.1%

ISPITANIKA, KOJI SVOJE POZNAVANJE PRAVA NA RADU OCJENJUJU KAO OSREDNJE ILI BOLJE, **RADILO JE BEZ UGOVORA O RADU ILI DRUGOG UGOVORA.**

54.9%

OD ISPITANIKA SA RADNIM ISKUSTVOM JE **RADILO BEZ UGOVORA O RADU ILI DRUGOG UGOVORA.**

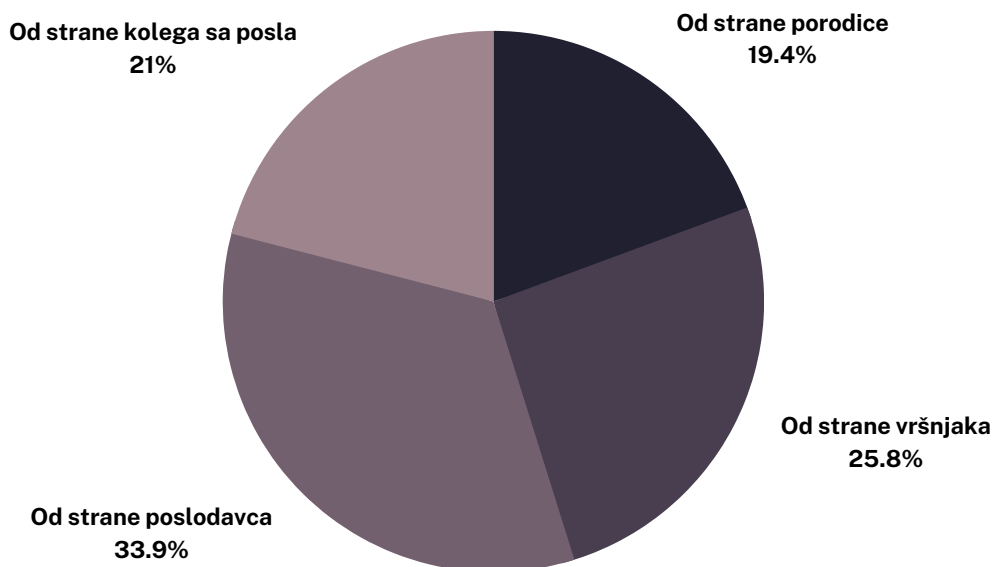
Poslovno iskustvo mladih

Zapošljivost mladih u
Crnoj Gori

Iako usljed socio-ekonomskih potreba mladi osjećaju nužnost i želju za zaposlenjem, velika psihološka smetnja na putu ka radnom iskustvu je osuda društva koja proizilazi iz raznih društvenih krugova. Interesantno je da je više od polovine ispitanika najviše osude doživljava upravo na radnom mjestu, što može u značajnom umanjiti njihovu spremnost da nastave da aktivno tragaju za adekvatnim zaposlenjem i unapređuju sebe kao radnika/cu.

43.1%

**ISPITANIKI JE ISKUSILO OSUDU,
JER SU MLADE OSOBE U POTRAZI
ZA POSLOM**

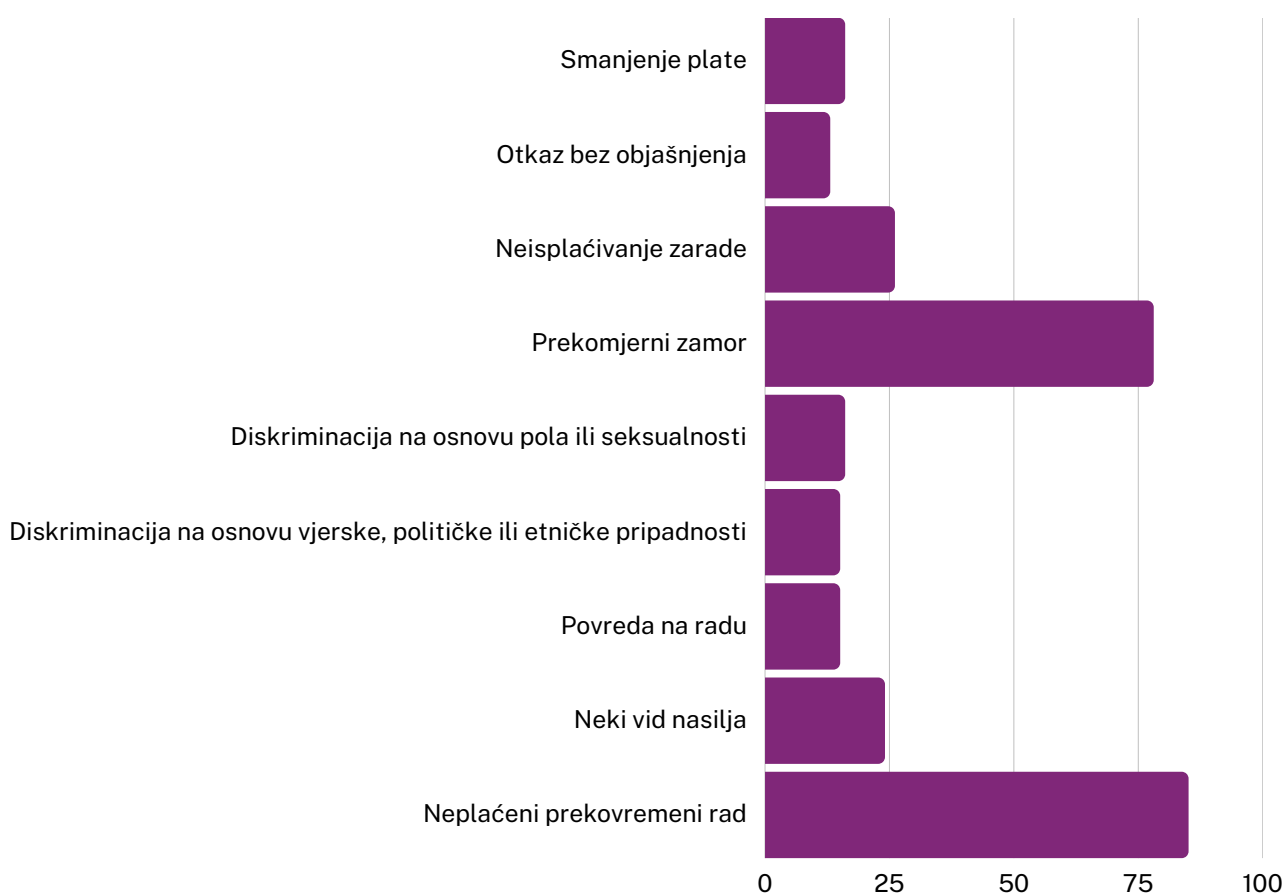
Od koga su ispitanici osjetili osudu na osnovu toga što traže posao kao mlada osoba
(grafikon)

Poslovno iskustvo mladih

Zapošljivost mladih u
Crnoj Gori

Uslovi na radu

Važno je konstatovati da su u poststratifikaciji na osnovu pola razlike veoma male, te da žene imaju 10 posto više negativnijih iskustava. Kao najčešći problemi se ističu neplaćeni prekovremeni rad (gdje žene prednjače), koji je iskusilo 61.6% ispitanika sa radnim iskustvom, prekomjerni zamor, poznat kao burnout, koji je osjetilo 57.2% ispitanika sa radnim iskustvom, bez značajnije razlike u polnoj strukturi.

Poslovno iskustvo mladih

Uslovi na radu

Uslovi na radu umnogome mogu uticati na razvoj slike o tržištu rada i identitetu mlade osobe kao radnika, kao i na samopouzdanje i učiniti pogled na sistem, pa i na svijet, pesimističnijim.

Naši ispitanici su radili u neodgovarajućim uslovima za psihičko i zdravlje mlade osobe; krajnje je zabrinjavajuće da je 17.4% mladih doživjelo neki vid nasilja, a da je desetina ispitanika sa radnim iskustvom osjetila diskriminaciju na osnovu pola i/ili seksualnosti; 10.9% je doživjelo povredu na radu, a ista, jednako poražavajuća cifra tiče se diskriminacije na osnovu etničke, političke ili vjerske pripadnosti.

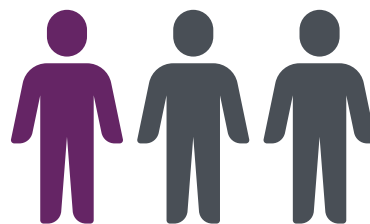
TEK SVAKI TREĆI
ISPITANIK SA RADNIM ISKUSTVOM
JE RADIO U SVOJOJ STRUCI

TEK SVAKI TREĆI
ISPITANIK SA RADNIM ISKUSTVOM JE
BIO PLAĆEN ZA PREKOVREMENI RAD

TEK SVAKI TREĆI
ISPITANIK SA RADNIM ISKUSTVOM JE
ISKUSIO POVEĆANJE PLATE

Poslovno iskustvo mladih

Zapošljivost mladih u
Crnoj Gori

1 U 10

ISPITANIKA

JE IMAO ISKLJUČIVO
POZITIVNA ISKUSTVA
NA RADU (8.18%)

61.6%

ISPITANIKA

JE ISKUSILO NEPLAĆENI
PREKOVREMENI RAD

VIŠESTRUKOST
NEGATIVNIH ISKUSTAVA

PREDSTAVLJA REALNOST
VEĆINE ISPITANIKA;
PROBLEMI NA POSLU
ČESTO DOLAZE U
KLASTERIMA

ISPITANICI IZ
JUŽNE REGIJE

SU IMALI ZA 85% VIŠE
NEGATIVNIH ISKUSTAVA
OD ISPITANIKA IZ
CENTRALNE REGIJE, A ZA
102% IZ SJEVERNE

(od ispitanika sa radnim iskustvom)

NEET kategorija mladih

Zapošljivost mladih u
Crnoj Gori

Skraćenica NEET (engl. Not in Education, Employment or Training) odnosi se na populaciju mladih ljudi koji nijesu u sistemu obrazovanja, nijesu zaposleni, niti na stručnoj obuci.

Od velike je važnosti posebno tretiranje ove kategorije prilikom istraživanja zapošljivosti, kao kategorije koja je ekonomski, psihološki i socijalno ranjiva, te stoga posebno uvažena prilikom kreiranja glavnih strateških dokumenata u okviru Evropske unije.

Indikator	Ostali ispitanici	NEET ispitanici
Loš položaj na tržištu rada	2.57	2.08
Neunapređivanje svojih poslovnih vještina	8.64%	20%
Osuda okoline zbog potrage za poslom	39.5%	60%

Uporedna analiza izdvojenih uzoraka NEET i ne-NEET ispitanika ukazuje da je njihov položaj u značajnom teži: vjeruju da je njihov položaj na tržištu rada lošiji, a trpe i 1.5 puta više osude pri potrazi za zaposlenjem, što ukazuje na socijalne i psihološke poteškoće koje NEET status izaziva. Takođe, značajan nalaz je da više nego dvostruko NEET mladih ne unapređuje svoje poslovne vještine u odnosu na ostale ispitanike, što može biti i jedan od uzroka njihovog statusa.

100%

**NEET MLADIH ŽELI (94.3%)
ZAPOSLENJE ILI JE KA NJEMU
OTVORENO (5.7%)**

Zaključci o projektu i istraživanju

Mladi su uglavnom spremni da rade na sebi i unapređuju svoje vještine kako bi se uspješno pozicionirali na tržištu rada. Obuke, realizovane u okviru projekta “Zaposli se odmah”, koje podrazumijevaju vještine pisanja CV-a, poslovne komunikacije, podizanja samopouzdanja i predstavljanja usluga i proizvoda, kao i ličnih kompetencija, predstavljaju važan faktor u osnaživanju zapošljivosti mladih, naročito iz razloga što se navedene vještine ne stiču na odgovarajući način ili uopšte tokom procesa formalnog obrazovanja. To potvrđuje i samo istraživanje, ali i projektno iskustvo sa učesnicima. Navedene i druge poslovne i meke vještine treba da budu u funkciji boljeg pozicioniranja mladih na tržištu rada i dodatno usavršavanje putem neformalne edukacije treba razumjeti kao unapređivanje lične konkurentnosti, a nikako superiornosti na tržištu rada. Neformalna edukacija pruža mogućnost za jednostavniji ulazak na tržište rada. Tek uz njega se pruža prilika za sticanje poslovnog iskustva koje je osnova za karijerno napredovanje, a samo obrazovanje je podrška na tom putu, što populacija sa kojom radimo najčešće teško ili uopšte ne razumije.

Poslodavci uglavnom žele da zaposle osobu koja posjeduje sve potrebne vještine za određeni posao i ima dovoljno iskustva da bi mogla da obavlja određeni posao. Takođe, prisutni su i poslodavci koji žele da investiraju (najčešće putem neplaćene i minimalno plaćene prakse) u mlade osobe kako bi se zasnovaio radni odnos na duže staze, međutim interakcija sa projektnom grupom NEET mladih, za razliku od istraživanja, ne pokazuje da su mladi spremni da na taj način stiču poslovno iskustvo.

Zaključci i preporuke

Zapošljivost mladih u
Crnoj Gori

Glavne preporuke

Cjelokupan projekat, uključujući predočenu analizu anketnog istraživanja, upućuje na ključne probleme i njima shodne preporuke:

TREBA RADITI NA SVEOBUHVAATNOJ REFORMI OBRAZOVNOG SISTEMA, KOJI U NEDOVOLJNOJ MJERI PRIPREMA MLADE ZA TRŽIŠTE RADA I KOJI NIJE USKLAĐEN SA ISTIM, POGOTOVO U KONTEKSTU EVROPSKOG TRŽIŠTA RADA

Preporuka 1

Preporuka 2

NEOPHODNO JE NASTAVITI RADITI SA MLADIMA KROZ FORMU NEFORMALNOG OBRAZOVANJA I PRUŽITI IM PRILIKU ZA STICANJE PROFESIONALNIH, MEKIH I STRUČNIH VJEŠTINA, KOJE U ZNAČAJNOJ MJERI DOPRINOSE ZAPOŠLJIVOSTI I SA TIM CILJEM JAČATI KAPACITETE CIVILNOG SEKTORA

DRŽAVA TREBA DA DOPRINESE OBEZBJEĐIVANJU SNAŽNIJE SARADNJE NAUČNOG I PRIVREDNOG SISTEMA, KAO I CIVILNOG DRUŠTVA, RADI STVARANJA DODATNIH PRILIKA ZA ZAPOŠLJAVANJE MLADIH, TE DA JAČA KAPACITETE MLADIH PREDUZETNIKA, OHRABRUJE IH I SUBVENCIONIŠE

Preporuka 3

Preporuka 4

POTREBNO JE IZVRŠITI REFORMU PROGRAMA STRUČNOG OSPOSOBLJAVANJA LICA SA STEČENIM VISOKIM OBRAZOVANJEM, KOJI REALIZUJE ZAVOD ZA ZAPOŠLJAVANJE CRNE GORE, NA NAČIN DA ISTI BUDE EFIKASNJI I DA SE SPRIJEČE EVENTUALNE ZLOUPOTREBE

Kontakt i partneri

Projekat „WB&T for EmploYouth - Podrška zapošljavanju mladih iz osjetljivih grupa“ implementiraju: NVO Prima (Crna Gora), Fondacija Ana i Vlade Divac (Srbija), Youth Alliance Krusevo (Makedonija), Partners Albania - Centar za upravljanje promjenama i razvojem (Albanija) i Fondacija zajednice volontera (Turska).

Projekat finansira
Evropska unija

Ministarstvo
javne uprave

Zahvaljujemo se partnerima i donatorima, kao i timu koji je učestvovao u realizaciji projekta i sprovođenju istraživanja.

Kontakt

Mreža za omladinski aktivizam Crne Gore
Ul. Ljubović 16, 81000 Podgorica
+ 382 69 345 648

www.moacg.me
nvomoacg@gmail.com
info.moacg@gmail.com
kancelarija.moacg@gmail.com
@nvo_moacg

